

כי לא למד ממעשה אנשי סדום הרעים והמאיים.

אמנם מאשר הכירו בו במדרש נפיל לסמון, וכבר להפך מאנשי ולשבת אצל מהם, הכיבוד התורה בו, כי נצרה בו יצירה מתאדה, כענין שנא', וכל צר מחשבות סבין' (דני"א כח: ט) פי' הוא ית' סבין יצירת הרע שנוצר בו, בלי הרגשו בו, נפיל' לאויה דבר של רעה אשר פלגתה התורה, ומוזר יולד המעשה הרעה לבסוף, כע', למען לא יגיע לריק ולא נלד לכהלה', ומחמת שגפרד מאנשי' נזר המ"ד עלי', אי אפשי באברם ובאיקלי', נוצר בו יצירה בלי הרגש, פי' לא רצה לשאת עלי' עול ש"ש כ"כ, כנצרך אצל אברם ונמחבת הלידה מיצירת המדת ממון כנ"ל, ומחמת שלא פחד מן ילמוד ממעשה סדום, נזר המדרש עלי', שבחוכו בלי הרגש חצוני הי', אם יכשל לא איכפת לי, וכדברי הרמב"ן ז"ל, מתוך שכחו בא לדיד ננות', עיי"ש כמבואר למעלה.

ודנה בא הדבר לאט לאט, מתחלה עשה משתה לאורחיים לא כאברהם אנ"ה כדברי הספרות עיי"ש, ואח"כ אמר הנה נא לי שתי בנות ונני ונדברי הרמב"ן, ובאמת הכל למובה כון במעשה לשם הכנסת אורחים, אבל במחשבתו הי' מסון מעט מיצירת התאוה והסדרתו למסון, ואחרי כי לא הי' רק יצירה מעופת, ע"כ בא הדבר בתורה רק ברסון, סוף דבר, כל חסרונו הי' רק, שלא הי' נהיר, מאז גפרד מאנשי' מן המתורת, ולכן אח"כ כשנשתכר לילה ראשונה, אנת"כ לילה שני' שתה ג"כ ולא הם מן יכשל, כי כל ענין פרישת המתורת

הוא שלא יכשל מ"ה, ומוזר תפשו עלי' חז"ל ודרשו כגבנותו.

ומעתה יבואר היסב כונתנו במכ' הראשון, כי מתחלה, כחורו בדרכי', פי' בהיתר, רק לא להיות בפרישות, ומוזר יבוא, ובשיקוצי' נפשם הפעה, פי' כסובאי וין כוללי כשר כו' נפשם הפעה, ואי אפשר לו להפחד חז"ל עד שיבוא חלילה לאיסור, ע"כ שומר נפשו ירחק מכל זה ומוזר לו סלה.

ודנה המאמר הזה מגלה לנו עמוקות במכע האדם, איום ונורא הוא אשר פחדו יפחד האדם ממנו, כי לא ידע האדם את דינו, מה יאמרו עלי' בשמים, כי מי מלל על אדם גדול כזה, אשר ישתומם עלי' האדם, על גדול מעלתו בהפכה ובהכנעה לאורחים, עד כי כתב הרמב"ן כי הפצרת המלאכים הי' למען הרכות וכותו להנצל, והנה הפקיר בנות' בשביל האורחים, אשר אין זה מדרך היותו קל, ועכ"ז בשביל נקודת קמנה שנוצרה בו, מאז עלה כלבו לתור אחרי בצע, ונתגלתה נקודתו לאפס, עד שהושב בעיני' למור ממחובו וחלל הי' בהיתר, כי אין איסור בכ"ן, רק על דרך המוסר, להתקרב אל המוב ולתרחק מחברת רעים פן ישחיתו דרכו. ועכ"ז רעשו עלי' כל הרעש הזה, ואם כך עלתה לאדם גדול מצדו במעשי' שנתגבר אצל אבי המאמינים, מה יענו אווכי הקיד, פי' יודע כמה נקודת יולדו' בהם יום יום, והוא אינו יודע עד מה כחות הנפש, וכמאמרנו על פסוק, ואין לי מביר נהי'!

ודנה מהכתוב פרשת ליל' פי' ג' פסוק י"ד, אחרי הפרד לום ונ"ו "פרש"י

כל זמן שהרעו עמו הי' הדבור פרש כסנו', ולעיל שהי' לום עמו וכתוב, וירא הי' אל אברהם" באותו שעה כשר הי', והנראה בפשטות הכתוב שיעקר חפצו הי' על שגפרד מאנשי', כענין שאמר ר"ם לר"ע, כל הפורש סמך כפורש מן החיים, ועני' בערכי' ד' פ"ו א' תראה כי הוציאו שם כמה דברים נפלאים מפשטות הכי' [והמבין יבין להתלמד משם].

ודנה כי אנשי' שאמר לו אל נא תדי מריבה ביני ובינך (שם ח). וכדבר נפלא שכתבתי, שרמז לו, שאם לא ישוב מדרכו להרגיל רועי' שלא ירעו בגול, לא יהי' שוב אהבו כמקדם, אבל יריב עמו אם לא ישוב, הנראה כי הכיר בו מזה יצירת החסדה, ולא רצה עוד לשבת עמו ויחדי', ועשה מבחן לזה, ואמר לו הפרד נא מעלי אם השמאל ואימינה ונ"ו, וחשב כי הי' לו להשיב, אי אפשר להפריד מהחיים בשביל ממון, ואחרי שלא השיב לו ואת, הבין כי נתקלקל, ולא רצה לשבת עמו יחד, והראי' כי אח"כ נתיחד הדבור עמו ולא קודם.

ד"ר ב' דברים נלמד מזה: כמה צריך האדם להתרחק מחברת רעים, פן ילמד ממעשי', אם אבי המאמינים הש לזה, וגם איך צריך האדם להתרחק גם מקרובי' אנשי ביתו, אם יכיר בהם מדת פסולות ודבר רע, ולא ישלים עמהם בשביל חסרת מסון או שארי נגיעות, כמו שא' אנשי' אל נא תהי מריבה ונ"ו, ורמז לו שיפרד ממנו, וזה כפתור ופרח בפשט הכי' ובהכנסת א' איך לדבר כאופן דיפלאסמפ"י עם מי שצריך, והנה

אחרי מעשה כנתי' הרחיק ממנו עוד יותר.

והשנית: כמה יש על אדם להשתדל להתקרב אל הטובים, כי הפס הכי' עיקר החמא הפרדו מאברהם, הלמודים מכ"ו, נפלאים הם למבין המתכונן בהם.

ועוד בהם שלישי', איום מאד, יש ללמוד מזה, כמה צריך האדם להזהר מחמא לא לכד הוא עצמו, אבל צריך להוכיח ולישר ב"ב ולכל מי שיש בידו לפחות. הנה מה שכתב רש"י ז"ל על פסוק, אחרי הפרד לום מעמו', וכ"ז שהרשע כבירו לא נתיחד הדבור וכו' ולמעלה וכו' אז הי' צדיק', והנה לא מצינו מאז עד עתה עלי' שום חמא, רק שנמה אחרי אהבת הבעצ, ולא מחה כרועי' הרועים בשדות אחרים, וכשביל זה נקרא רשע, ואברהם לא רצה עוד להיות עמו יחד, והראי' כי (דבר) הי' לא נתיחד עמו עכור זה. הגע עצמך, רועה העיר שלוקח כהמה מכל אחד, ורועה לפעמים על שדה אחר, וכעת"כ אין מוחה בו, האם יעלה על דעתנו, שאין להתחבר עמו עוד, כי רשע הוא, או אפילו תרגולת של אחד נכנסת לינית אחרים, ומקח הגינה, או הורעים או הקרקע, היעלה על דעתנו כי אין להתחבר עמו כי רשע הוא, מחמת שאין מוחה בשפתותי? זה לאות כי אין אנחנו רחוקים מזה ג"כ חז"ל [ויש ללמוד ג"כ כי אין לחוש ללה"ר או לריביות לספר למי שיש בידו ללמוד, והראי' כי מנין ידע אברהם מזה, וע"כ משום הרועים שלו קבלו לפני' על לום. וכמו שהוכתנו מהא דאמר הקב"ה לאברהם

פניני פרשת לך לך דעת

כשלא משנים מדה רעה לאן יכולים להגיע

ויסע לוט מקדם" (יג, יא)

פירש רש"י - מדרש אגדה הסייע עצמו מקדמונו של עולם אמר אי אפשי לא באברם ולא באלוקי.

הקשה רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל (בסי י"ד יחזקאל"י) איך ניתן להבין זאת, הרי לוט שהה כל הזמן עם אברהם ושרה שהיו עובדים את ה' בכל ליבם, ומגיירים גרים, ומפיצים שם ה' בעולם, מובן שגם ספג מהם יראה והתרומוות, וברגע אחד מגיע לשפל המדרגה, לדיוטא תחתונה ואומר אי אפשי לא באברם ולא באלוקי.

וביאר, ללוט היו מידות רעות ותכונות רעות והיתה לו תאוה לרדיפה אחר ממון ותענוגות עוה"ז, אולם כל עוד היה שרוי ביחד עם אברהם לא מלא אחר תאוותיו, מפני שהיה מתבייש מאברהם, אך במקביל לא עבד על עצמו לשנות ממדותיו הגרועות, ולכן ברגע שעוב את אברהם, התפרצו כל מדותיו הרעות החוצה והתגלתה מהותו האמיתית, שאין לו חפץ באברהם ובאלוקי.

י"ג י"א. ויסע לוט מקדם.

פירש"י: ומדרש אגדה הסייע עצמו מקדמונו של עולם אמר א"א לא באברם ולא באלוקי.

ואאמרו"ר הגאון זצוק"ל ביאר בזה, כי אין צריכים לומר שכפר בה', כי הלא רואין אנו שהלך אחרי כן בדרכי אברהם במדת הכנסת אורחים עד כדי לסכן את עצמו ומשפחתו, וגם קיים מצות התורה עד שלא נתנה וכמו שדרשו חז"ל ומצות אפה כי פסח היה.

שיעורי חומש פרשת לך לך

ברור שאם היינו שואלים את לוט למה הוא בחר את קרבת סדום, הוא היה משיב שכתלמיד מובהק של אברהם אבינו ברצונו להשפיע עליהם וללמדם את הדרך הטובה. ובאמת רואים איך שהוא עשה שם חסד במסירות נפש כפי שלמד אצל אברהם אבינו, והם עשו אותו שופט עליהם, ואת אומרת שהיתה לו השפעה שם. א"כ למה חז"ל דורשים אותו לגנאי, עד שאומרים עליו (להלן יט. לג ברש"י) "כל מי שהוא להוט אחר בולמוס של עריות לסוף מאכילים אותו מבשרו", שלבסוף לוט בא על בנותיו? ולבאורה אנו היינו אומרים שזה היה מקרה, שבנותיו חשבו שכל העולם חרב ואין עוד אנשים בעולם, והלא צריך להעמיד דור חדש, ועוד כי עשו זאת מבלי ידיעתו של לוט, או מה רוצים חז"ל מלוט?

אלא זהו המבט של חז"ל. אין שום מקרה. אם אדם אחרי כמה שנים נכשל בעריות במצב של כמעט אונס, זה סימן שהוא רצה זאת. שום פסיכולוגיה לא מגיעה להכמת הנפש של חז"ל. כששומעים שבחור שהתמיד בישיבה ולאחר נישואיו הוא נעשה רב ומתקלקל ברבנותו ומתיר כל מיני איסורים, כגון תפלה בבית הכנסת בלי מחיצות או תפלה בשבת עם רמקול, יאמרו הרי הוא למד טוב בישיבה, א"כ מסתמא הרבנות קלקלה אותו, או אשתו קלקלה אותו. אין דבר כזה! חז"ל רואים ומגלים שהסיבה נעוצה כבר ביום הראשון שלו בישיבה, כבר אז הוא לא העמיד את עצמו על הדרך הנכונה, אם לא היתה אצלו איזה קולא בהתחלה לא היה יוצא כזה דבר.

וכך גבי לוט, דורשים חז"ל שמיד בנשיאת עיניו היה להוט אחר עריות, אבל כל זה היה רק בתת-הכרה. בהכרתו היה לוט תלמיד מובהק של אברהם אבינו, כמו שרואים שאף בסדום הוא עשה פסח וכן מסר את נפשו על חסד. על המלה "הכצעקתה" (בראשית יח, כא) דרשו חז"ל (פרריא פרק כה) שהכוונה לצעקת ריבה אחת שהביאה אוכל לעני. כשהיא הלכה לבאר לדלות מים היא שמה בדלי שלה קמח וחמאה, ונפגשה עם העני על יד הבאר ונתנה לו. ואנשי סדום תפסו אותה הרגו אותה במיתה משונה, וריבה זו היתה בתו של לוט. רואים מזה שבתוך סדום חייך לוט את ילדיו למסירות נפש לחסד, מדה אותה רכש כתלמיד של אברהם אבינו. אבל עמוק עמוק בתת-ההכרה, בעומק נבכי נפשו, היתה מונחת נקודה של עריות, שאפילו הפסיכולוג הגדול העמקן ביותר לא היה תופס נקודה כה עמוקה - שמוזה אח"כ יצא המעשה עם בנותיו.

אני מאריך קצת בזה כיון שבנקודה זו נכשלים בלימוד חומש, שחושבים "איזה אנשים רעים הם היו". אבל למעשה לוט היה גדול מאד, אלא שעמוק עמוק היתה נקודה של עריות, ונקודה זו היתה כה עמוקה עד שרק חז"ל היו יכולים לגלות לנו אותה.

אך הענין הוא, כי אעפ"כ כבר היה בעומק נפשו קרע בינו ובין אברהם, ובתוך תוכו של נשמתו כבר כרכרה מחשבה להסיע עצמו מאברהם ומאלוקיו, אף שבמעל עדיין לא יצאה לאויר העולם, ולא ניכר היה במעשיו.

לכן, על האדם להזהר מאד אם אירעה לו איזו "ירידה" ממדרגתו, ולמי אין ירידות רח"ל, שלא תגרם לו "התדרדרות" מחמת הירידה וירד מטה מטה, ועליו להתחזק מאוד לשמור על שיווי משקלו שלא יהא אובד עצות ו"נבהל" מירידתו, כי אז יוכל היצר להפילו לבאר שחת, אלא יתאמץ לא לאבד את עשתונותיו ולהחזיק מעמד במצבו לבל ימשיך בנפילתו, ואז יש תקוה שיחזור ויתעלה למצבו הקודם ולמעלה מזה.

והוא הביאור במה שאמרו חז"ל על שלמה המלך: "לבסוף לא מלך אלא על מקלו" (סנהדרין כ ב), דהיינו שאף לאחר הנפילה שהיתה אצלו, מצא החכם מכל אדם תחבולות לבל יפול ח"ו לאבדון, ומה עשה, נשאר "מלך" על מקלו, אף כי לא היה לו אלא מקלו בלבד, החזיק במידת ה"מלכות" אף בענין אשר הוא שם, והיא שעמדה לו לשוב אל כסאו ואל מעמדו הרם כאשר מלפנים.

ויש ללמוד מזה עד כמה נמצא האדם בסכנה בשביל מדותיו, כי הלא לוט עמד בנסיגות כ"כ גדולים יחד עם דודו אברהם, ובכ"ז כשנתרבה רכושו ובאה איזו נגיעה עצמית במדותיו, כבר הסיע עצמו מקדמונו של עולם. וכן מצינו להלן גבי הגר שחזרה לגלולי בית אביה, אף שמתחילה רצתה ונעשית שפחה בבית שרה גין הכרתה בגדלותו של אברהם ע"י נסים שנעשו לו, ולבסוף בשביל נגיעה עצמית חזרה לגלולי בית אביה.

20 יזכור ה' ויבחר לו לוט את כל כבר הירדן ויסע לוט מקדם (יג, יא).

וברשי"י: "מקדם - ומדרש אגדה הסיע עצמו מקדמונו של עולם". רש"י דייק מזה שלא כתוב ממזרח אלא מקדם.

והנה גילו לנו חז"ל חידוש איום ונורא בכחות הנפש, שאף שלכאורה לא נראה כלל שלוט הסיע עצמו מקדמונו של עולם, שהרי שמר מצוות ועסק בגמילות חסדים, שוב מגלים חז"ל שבתת-ההכרה לוט הסיע את עצמו מהרבש"ע שהרי עוב את רבו, את אברהם אבינו. חאת היתה עיקר הנפילה של לוט. הגם שהיה דומה לאברהם אבינו ותלמיד מובהק שלו, בכל זאת מה שבחר להפרד מאברהם אבינו הראה שהוא ניתק את עצמו מהבורא עולם. היה עליו לומר, איך אפרד מישיבת אברהם, יותר כדאי לסבול ואפילו למכור את כל הצאן ולא להתרחק מהרבי הגדול! ואם לא שהיה מטיע עצמו מהרבש"ע, לא יתכן לעזוב את אברהם אבינו.

22 אך התירוץ הוא, שלא כמו שאנו מפרשים שאמר אי אפשי "אני לא רוצה" אלא אי אפשי - "אני לא יכול" ... פירוש: איני יכול לבטל התאוה שבקרבי! ועל מה שיש לי תאוה אני אומר אי אפשי, לכן אני פורש מאברהם לפי שא"א, אבל מצות והכנסת אורחים את זה אני כן יכול, ובעבור זה לא רק שהוא רשע אלא אפיקורס! כי לכך נברא האדם לעבוד על מדותיו, דאל"כ בהמה הוא! ומכאן תוכחה נוקבת למה שמורגלים אנשים לומר בשעה שאומרים לו תוכחה על איזה מידה מגונה, והלה עונה - נכון! אבל מה אני יכול לעשות שכן זה הטבע שלי!... והנה התשובה כזו גובלת באפיקרסות ר"ל

23 ט"ב פרשת לך לך התורה

25 לב לך שלום

ולוט בא ומשתתף עמו במסעו, ואף הוא נוטש את משפחתו ומולדתו עובדי ע"ז תחת שלטונו של נמרוד, ומצטרף אל קהל המאמינים בה' תחת הנהגת אברהם אבינו, וא"כ היה לו לכאן לעלות מעלה אחר מעלה יחד עם אברהם אבינו, ולבסוף מוצאים אנו בריב הרועים בהמשך הפרשה האין שנטש את הכל, ואמר אי אפשי לא באברהם ולא באלקיו והלך, וכשהלך - לא הלך למשפחתו או לאשור, אלא הלך עד לסדום מקום הרשע!

ברם, "ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", ולכאן היוצא ממקומו יוצא אביו ואח"כ ממקום מולדתו ולבסוף מארצו, וא"כ היה צריך לכתוב ההיפך כמו שהקשו המפרשים.

ואדמו"ר הגרי"ל חסמן זצ"ל אמר בשם ראשונים, דהכוונה בזה על הרוחניות, פירוש, דאמנם ביציאה הגשמית יוצאים תחילה מבית האב ואח"כ ממקום מולדתו כנ"ל, אך ברוחניות, שהוא לעזוב את ההנחות הקודמות ולעקור את המנהגים שראה בילדותו, בזה הסדר בהיפוך, שהולכים מן הקל אל הכבד, קודם עוזבים את מנהגי הארץ, לפי שקל יותר להתנתק מהן שלא נשרשו כ"כ בטבעו, ואח"כ ממשיכים לעקור את חיי המולדת וכל המשפחה, ולבסוף מגיעים להתנתק לגמרי אפי' מבית אביו.

וזהו שרמזה התורה, שכשאברהם אבינו הלך לארץ אחרת בשביל אמונת ה', עקר קודם את ההנחות הקודמות כפי שציווהו ה', ונטש כל קשר בנייתו מוחלט מארצו וממולדתו ומבית אביו, ורק אח"כ יכל להמשיך ולנטוע המעלות הנוספות בעצמו.

26 לוט הלך עם אברהם אבל לא יצא מבית אביו

לא כן לוט, שרק "וילך" עמו לוט, אך לא יצא ועקר את כל ההנחות וההנהגות הקודמות, וסחב עמו כל מורשת אביו, ועמם יחד הלך להתעלות עם אברהם אבינו, ומוכן ופשוט שבאופן כזה הרי שלבסוף מבצבצים ויוצאים כל ההשרשות וההנחות הקודמות ששקועים בנפש ולא שירשו אחריהם, ולכן סיבה קלה כמו הריב בין הרועים הביאה אל הסוף הרע הלזה, לפי שאף ההתחלה לא היתה כראוי!

ובזה יתיישב לנו דקדוק נפלא בפסוק, דהנה הכתוב אומר שלקח אברהם את שרי אשתו ואת כל הנפש אשר עשו בחרן, ופירשו חז"ל שהם הגרים שאברהם ושרה גיירו והכניסו תחת כנפי השכינה, וא"כ קהל רב של אנשים

הרי לנו, כי בפגם שמירת העיניים, שרוצים לחזות בטיבותא דהאי עלמא - מגיע האדם לשפל המדרגה, עד כדי כך שנראה לו כל העולם הזה נוצץ מאור, נדמה לו שכל כבר הירדן כולה משקה. זו היתה תחילת ירידתו - החטא בעיניו.

"וירא את כל כבר הירדן כי כולה משקה", ירדן מלשון ירידה, כלומר, עולם הירידה, תאוות העולם הזה, היה נראה בעיניו כ"כולה משקה" - כולו לחלוחית, תאוה לעינים, רק טוב ראה בה ולא שום חסרון. ולא ידע כי כל זה רק "לפני שחת ה' את סדום ואת עמורה" - רק בתחילה נדמה לאדם כך, שתאוות העולם הזה כה נעימות ונחמדות, אך כשמגיע זמן קצירת התאוות - אז רואה האדם שעל תאוות העולם הזה משלמים רח"ל במחלות, בכעיות בשלום בית, כעיות בחינוך הילדים וכעיות בפרנסה. מגיעים רח"ל למצב כעין החורבן שהיה בסדום ועמורה.

34 זוהי חכמת היצר, שקודם מנעים לאדם את תאוות העולם הזה, ואחר כך, כשכבר שקוע בהן האדם עמוק, עד כדי ש"ויבחר לו לוט את כל כבר הירדן" - בחר למושב לו את כל שטח הירידה בתאוות העולם, הרגיש ששם מקומו - גורם הוא לו להתדרדר עד לדיוטא התחתונה ממש, כמו שנאמר: "ויסע לו לוט מקדם" ופירש רש"י שהסיע עצמו מקדמונו של עולם שאמר אי אפשי לא באברהם ולא באלהיו". הרי לנו עד כמה נוראה היתה התדרדרותו של לוט, שאפילו את אמונתו כבורא עולם איבד, והכל בא לו מחמת שנכנס לעולם התאוות.

תאוות אלו, הן שגרמו לך ש"ויפרדו איש מעל אחיו", מחמת שכבר לא היה מסוגל לשבת עם אברהם, כי לא סבל את הרוחניות. לכן, אברהם נשאר לשבת בארץ כנען, ולוט התדרדר יותר ויותר עד שהגיע לסדום, המקום השפל ביותר בבריאה. כי כשיורד האדם - אין גבולות לירידתו, והכל היה "לפני שחת ה' את סדום ואת עמורה", הוא עדיין לא ראה את הקושי שמגיע לבעל התאוות יותר מאוחר, וכפי שביארנו שעל תאוות משלמים ביוקר!

וזהו שכתוב כאן בפסוק: "לפני שחת ה' את סדום ואת עמורה", כלומר, הוא עוד לא ידע שמגיע אחר כך זמן שלוקח ה' את "סדום ועמורה" ומהפך אותן, והיינו שבסופו של דבר לא נשאר זכר מכל תאוות העולם הזה.

יצאו עמהם מחורן, ואף אחד לא הוזכר בפירוט שמו, וגם אליעזר עבד אברהם שהיה בעל מעלה גדול הלא הוזכר, לפי שהכל כלול ב"ואת הנפש אשר עשו בחרן" וא"כ מדוע לוט כן הוזכר? ומה נשתנה הליכתו של לוט משאר האנשים - שהוצרכו להדגיש הצטרפותו לאברהם?

27 לוט לא התבטל לאברהם

אלא, שכולם ביטלו דעתם מפני דעת אברהם, וסרו למשמעותו באופן מוחלט, ולכן אין כל טעם להזכירם בפני עצמם, לפי שכולם חלק ממשענו של אברהם, לא כן לוט, שבד בבד עם הצטרפותו לאברהם הביא עמו כל דעותיו והנחותיו הקודמות, ולכן לא נבלע בתוך קהל אברהם, רק בלט בהליכתו עם אברהם, בזה שיש כאן עוד מישהוא "עצמאי", שהצטרף למסע אברהם אבינו, ולפיכך הודגש במיוחד, לפי שבאמת לא נכלל עם כולם רק היה כאן שתי קבוצות, אברהם וכל הנפש אשר עמו, - ולוט!...

זהו גם הטעם שמוצאים אנו בהמשך הפרשה שמוזכר לוט שוב ושוב בהצטרפותו לאברהם, בתחילה "וילך אתו לוט", אח"כ שוב, "ואת לוט בן אחיו", וכשחוזר אברהם ממצרים (פקי יג' פסוק ה') שוב הודגש "ולוט עמו הנגבה", וכן בהמשך (פסוק ט') "וגם ללוט ההולך את אברם", ומדוע הוזכר שוב ושוב?

לפי שכל פעם היה כאן חידוש מיוחד והליכה נוספת! שכן מעצם הליכתו הראשונה לא היתה סיבה שיתמשך הדבר תמיד, שהרי לא בא בביטול לאברהם כמו כולם, וא"כ כשיוצאים ממצרים ולוט לא נגרר להישאר במצרים, יש בזה חידוש... ומזכירה זאת התורה ששוב הצטרף לאברהם, כל פעם מחדש...

ואשר לכן גם נשתנה הלשון בחזירת אברהם ממצרים, שכתוב "וגם ללוט ההולך את אברהם" בעוד שעד הנה כתיב וילך עמו לוט, מפני שכאן בחזרתו ממצרים התחיל הקשר כבר להיפרם, ומחשבותיו נשאוהו לדעות אחרות, וחייש האידך להיתנתק מאברהם, ולכן מצינת התורה שנשתנתה צורת הצטרפותו לאברהם, שאינו עוד עמו, רק ללוט ההולך את אברהם, פירוש קרוב אליו ולידו באותו מסע בלבד, אך לא "עמו" בדעות, וכבר היה לו צאן ובקר ואהלים משלו, הכל לבד!...

וכבר אז התחילה התאווה לפעפע בו! ומה נפלא דיוק הלשון שכתוב "וגם ללוט ההולך את אברהם היה צאן ובקר ואהלים", ואילו אצל אברהם כתוב "ויט אהלה" (יב, ט) וכן "וילך למסעיו וכו' אשר היה שם אהלה בתחילה". ומדוע באברהם לשון יחיד [זהו בקרי, ובכתיב עיין רש"י], ואילו אצל לוט, אהלים לשון רבים?

לפי שאהלה לשון יחיד, כלומר: שאברהם אינו רואה באהלים הרבים שלו כדבר חשוב, והכל נחשב אצלו כאהל אחד, אבל לוט בחזרתו ממצרים כבר לא נאמר עליו וילך אתו לוט, רק "ההולך את אברהם", והוא כאמור שהלך רק לידו ותו לא! וכבר התאווה מפעפעת בו ללוט הלזה, וכבר יש לו צאן ובקר ואהלים - לשון רבים, הרבה תאוות!...

וכן היה סוף הדבר כעדות הכתוב, "ולא נשא אתם הארץ לשבת יחידו וגו'" ומיד ויהי ריב וגו'! ובסוף לוט הולך עד סדום!... ולמה בא לו כל זה? לפי שכאמור שכבר בתחילה, כשנכנס לשיבתו של אברהם אבינו, הביא עמו במזוודה את כל תרבות הגויים ובית אביו!

לפי מטרת היציאה כך תבוא התכלית

הנה למדנו, שכאשר רוצה האדם להתעלות בתורה ובר"ש עליו, לעזוב מקודם את הנחות הקודמות, ורק בכך יוכל לקנות את המעלות בנפשו! סור מרע, ואח"כ עשה טוב.

29 אברהם יצא לכנען רק במטרה להשיג האמת ועבודת ה', וזאת אתרי שיציאתו מחורן היתה החלטית בעזיבת הארץ והבית, ולכן השיג את כל המעלות ובאו לכנען היתה שלימה, לא כן לוט שכבר ביציאתו ללכת לכנען לא יצא לגמרי, לכן גם בבואו לכנען לא הגיע להשיג את כל המעלה, ולכן בסוף דרכו מצאנו, איך שמרעה לרעה יצא, שהאהיל עד סדום!

וזהו גם ההבדל בין שני בחורים, יש בחור כשבא לשיבה מבין שבזה הוא עוזב את הבית, וכל רוחו וישותו נמצאת בישיבה ובמטרתה, הגשמיות שבישיבה אינה תופסת אצלו שום מקום, וכל מטרתו לצאת בסוף הזמן עם ידיעת המסכת הנלמדת מראשיתה לסופה, ולכן עולה ומתעלה מצליח ועושה חיל.

אך יש בחור שבא לשיבה עם הבית... ודבר ראשון כשבא לשיבה חולך לבדוק "היכן החדר", ואח"כ מי יהיו שכיניו לחדר, ואחרי זה מה עם החדר אוכל... ולאחר שנהיה בקי בכל עניני הגשמיות, פונה הוא להיכל הישיבה ותר אחרי סטנדר כראוי, ורק אח"כ מתיישב ללמוד, ובלבו פנימה מחפש לצאת בסוף הזמן ולהגיע הביתה! לכן לא פלא שהראשון הגיע לידיעת המסכת כולה כראוי, ואילו השני הגיע כרצונו הביתה, אעפ"י שהוא גם למד אבל רק גם למד!

וגם לוט בא לשיבתו של אברהם אבינו כדי ללמוד (ממנו) כוונתו ולמה לא זכה להידבק באברהם? לפי שלא עזב את השכלתו הקודמת כמו שביארנו, והוא גם "מבין"... לכן בסוף כשגברה תאוותו נהיה בר פלוגתא של אברהם אבינו בהלכות גזל... אברהם אבינו סובר שאסור לגזול בשדות אחרים ולוט עושה פלפול וסובר אחרת... כיון שהבטיח את הארץ לאברהם ואין לו יורש, וכיון, וכיון... לכן הוא סובר אחרת ומותר לגזול!... ומי אתה שתביע דעה בהלכות גזל אחרי שכל ידיעותיך אינם אלא מרבך אברהם! והוא הרי סובר שאסור.

אלא שכך נראה מי שנכנס לתורה עם דיעותיו שלו ועם השקפותיו שלו ועושה בתורה כרצונו והופכה קרדום לחפור בה, וכשאברהם מוכיחו נפגע ובורח!... לכן חוזרת התורה כמה פעמים ומפרטת את הליכת לוט עם

אברהם, ללמדנו שסוף מעשה במחשבה תחילה ושלא נתפלא מדוע ברת, כי הכל תלוי ביסוד הראשון וכמו שנבאר עוד להלן.

ואילו בחז"ל משמע שהרן נזכר לגנאי על מעשה זה, ולא מצאנו שום שבח על המסירות נפש הלזו! והיתכן?

30 הרן לא התכוין כלל להשתנות

ברם, אילו היה הרן רואה הנס, ורק אז אומר משל אברהם אני ומוסר נפשו, בודאי היינו לכה"פ משבחים אותו, או אפי' היה ניצל כאברהם, אך הרן הלזה הכריז דבריו קודם שזרקו את אברהם לאש, ועל הכרזה זו יש לשאול על הרן, מי ביקש לו לדחוף דעתו בתוך הניצוח בין אברהם לנמרוד?... וכי שאלו לדעתו? הרי רבים היו נוכחים במעשה [ראה בתרגום יונתן] וכולם ראו ושתקו, ואילו הוא מעצמו קפץ והביע דעתו, על מה ולמה?

ואולם כשנדייק בלשון חז"ל נבין הדבר, "הוה תמן הרן, קאים פלוג, אמר מה נפשך אם נצח אברהם אנא אמר מן דאברהם אנא, ואם נצח נמרוד אנא אמר דנמרוד אנא, כיון שירד אברהם וניצול וכו'", (נ"ד לה, ט"ו) הנה כאן טמון הסבר הדבר, הרן שראה הריב בין נמרוד לאברהם והיו כל האנשים הרואים נבוכים מה להחליט, נעמד הרן "קאים פלוג" - עשה מחלוקת, כלומר: שעד עתה היה כאן שני צדדים - אברהם ונמרוד, ועתה הרן עמד ו"קאים פלוג" הוא כבר עשה צד שלישי, ואמר "מה נפשך" כלומר הכריז לכולם ואמר היכן הבעיה? באו ונהיה שייכים לשתי הצדדים בלי להתערב במחלוקת... ובלי להיות קיצוני... וממה נפשך נסתדר, כאומר היכן אשר יהיה הרוח ללכת שם נלך... וכעין מפלגת הזמן... שצריך לחיות עם "רוח הזמן".

A Privilege, not a Burden

This great lesson may be further highlighted by comparing Avraham to his nephew Lot, a person who had the privilege of observing his every action at close hand. Although Lot undoubtedly possessed a fine character of his own, as we can see from his commitment to the mitzvah of *hachnasas orchim*, caring for guests, in parshas Vayeira, his approach to the new path blazed by Avraham was essentially flawed. Lot exemplifies a certain type of Jew who, though committed to a life of Torah, makes the sort of compromises that ultimately calls that commitment into question.

For example, Lot reasoned that since the Land would one day belong to Avraham and his family it was permissible to graze his flocks in the fields of the resident Canaanites. On this basis, he ignored Avraham's clear instructions to the contrary, and allowed his flocks to graze wherever his shepherds saw fit. Outwardly, both Avraham Avinu's and Lot's approach could be justified. Avraham Avinu's recognition of the rightful ownership of the residents of Canaan at that time showed true *Yiras Shamayim*, while Lot's willingness to take for himself what he thought would one day belong to his descendants demonstrated that something other than a pure commitment to Hashem's will motivated him. It cannot be said that Lot openly and brazenly defied Avraham Avinu, since he attempted to justify his actions, and found a good *heter*, a basis, for what he did. Nevertheless, the essential flaw in this approach can be seen.

Unfortunately, many Jews today adhere to Lot's philosophy of Yiddishkeit. Though ostensibly a Torah-observant Jew, this type of person uses the vast ocean of halachah to find all sorts of leniencies that make his everyday Divine service, his *avodas Hashem*, easier to cope with. In terms of keeping the Torah, a person who acts according to a *heter* cannot be considered to be transgressing in any way, and indeed, there are times when circumstances demand a lenient approach. However, when this approach becomes the basis for one's Torah observance, it shows that there is something lacking in that person's *avodah*. A person who always looks for a *heter* and seeks to make his Torah practice easier for himself is essentially giving a clear message that keeping the Torah is something of a burden, if not utterly unpleasant. This demonstrates a flaw in his basic appreciation of HaKadosh Baruch Hu and His commandments, and a lack of *Yiras Shamayim*, which is contrary to everything that Avraham Avinu came to teach us.

For Avraham, every thought and action was an opportunity to fulfill the will of HaKadosh Baruch Hu. His whole joy and purpose in life was to do Hashem's bidding without question, without somehow trying to find a way around his obligations. This can be seen in the episode of the *Akeidah*, the Binding of Yitzchak. Faced with losing his son and heir, and with him, all hope of fulfilling what Hashem had essentially promised him, he joyfully and without question took Yitzchak up to be slaughtered. He may well have been justified in arguing with Hashem, since He had promised that through Yitzchak, Avraham would have an eternal inheritance. It is possible that Hashem would have agreed to this line of reasoning, but Avraham made no such plea. He simply set out to fulfill what he had been commanded to do. His approach to life was one without compromises. Everything he did was *lekadesh Shem Shamayim*, to do the bidding of Hashem.

When a person starts looking for ways to justify actions that he knows, deep down, are not what Hashem desires, this opens the tiniest crack into which the *yetzer hara* enters. Someone who is driven by a deep desire for some mundane object or experience will always find a justification for his actions. This is one of the first lessons of the Torah. Adam HaRishon found what he thought was a sound justification for eating the fruit of the *Etz HaDaas*. He reasoned that since it was not good for man to be alone, Chavah was therefore good, and so everything she did was also good. If she offered him the fruit, it must therefore be a good thing to do. In this way, he justified eating the fruit. His reasoning was flawed, of course, since he was transgressing Hashem's clear prohibition, and therefore he was punished.

וכן הוא דיוק הלשון שאמר "אם נצח אברהם אלא אמר מן אברהם אלא, ואם נצח נמרוד, אלא אמר דנמרוד אלא". פירוש, שבינן אם ינצח זה או משנהו בכל מקרה לא נשנה את דרכינו ורק אלא "אמר" דאברהם אלא, לא שאהיה באמת כך, רק "אומר" שאני כך! למה? כדי שאם מחר יתהפך הגלגל ונמרוד יתגבר אזי אוכל לומר ההיפך!... וכלומר: שהרן באמת לא רצה להשתנות.

ונמצא איפא, שמעולם לא השתייך הרן לאף צד, והשתייך רק לעצמו ולשיטתו - ללכת היכן שמשתלם יותר! היכן שמרויחים יותר! וכן הוא לשון התרגום יונתן "אתפלג לבא דהרן", כלומר: נחלק לבו, ולא היה שלם באמת אם אף צד, והדבר פשוט שאמונה זה לא ספורט... ולכן נשרף!

ויתכן לומר יותר [וכך מדויק בדברי המדרש] שבאמת לא שאלוהו להרן לאחר שניצל אברהם, האם מוכן הוא למסור נפשו, רק לאחר שאמר שמי שנצח אני משלו, ואז השליכוהו בכח כעונש, וכיון שכך, אין כל פלא מדוע נשרף, שהרי לא מדעתו נכנס לכבשן האש אלא שזרקוהו לכבשן!

אברהם לא רצה לצרף אליו את לוט

מעשה נחזור לעניינינו, שלוט היה תלמיד מבית מדרשו של הרן אביו, שם ינק את דרכו רק לומר שמשל אברהם אלא, אבל בלא לשנות את דרכו באמת! ומתוך הנחה זו הצטרף כ"עוד אחד" - אחד לעצמו, בתוך המסע של אברהם, לוט מצטרף למסעו של אברהם. וראה באו"ח כאן שפירש שנצטרף לאברהם שלא מרצונו של אברהם כלל, שהרי צווהו ה' לעזוב כל בית אביו, אלא אחרי שלוט נצטרף אליו לא רצה אברהם לדחותו עיי"ש.

והוא דיוק הכתוב "ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו", ומדוע הוזכר כאן יחוסו [בעוד שבג' מקומות נוספים שהוזכר עם אברהם, הוזכר לוט בלי בן אחיו], אלא שזהו כל הטעם שלקח אברהם את לוט מפני שהיה בן אחיו ולכן לא רצה לדחותו, וגם כתבה תורה לומר שלא לקח אברהם אדם הנקרא לוט עמו, רק "את לוט בן אחיו" - את לוט שבא עם תרבות הרן בחדא מחתא להצטרף אל אברהם.

וכזה גם מתיישב יפה מה שמתמיה מאוד בריב הרועים, מדוע מיהר אברהם לשלוח את לוט מעל פניו, והרי קירב כ"כ הרבה רחוקים וגיירים והכניסם תחת כנפי השכינה, ורק את לוט בן אחיו לא השתדל לפייס ולקרבו אליו, ומדוע? אלא שכבר מעיקרא לא רצה אברהם בקירבת לוט, לפי שנצטוו לעזוב את בית אביו ורק מחמת ההכרח הצטרף אליו.

ובאמת היה אברהם יושב ומצפה אימתי ילך מאתו [כמו שכתב האו"ח, פרק יג, יד], ואילו היה לוט באמת משתייך לאברהם, אזי אין סתירה למה שנצטוו לעזוב את בית אביו, כי עתה לא שייך לבית אביו, אך כשבא ותרמיל הנהגת אביו בידו... ושקו על כתפו וסל עם תרבות בית אביו הרן עמו, לכן ציפה אברהם אימתי ילך לוט מעמו, [ואי"ז סתירה למה שבתחילה כן צירף את לוט כי עיקר הציווי היה לנטוש את בית אביו, אך לא נצטוו שמי שמשתרך אחריו מיד "לגרשו"].

יהדותו של לוט לפי "רוח הזמן"

הנה למדנו את דמותו של לוט, הוא הולך עם אברהם ולא רק הולך אלא גם לומד מדרכיו, ואף אופה מצות בתוך סדום הרשעה, וגם לעמוד ולבקש רחמים על סדום והמלאכים היו מקבלים מידו, ובזוהר איתא שאותו נערה שיצאה לתת אוכל לעני בסדום, והניחהו בתוך דבש עד שהדבורים הרגוה - היתה בתו של לוט, הנה שלוט לא היה סדומניק ככל הסדומניקים, שהרי בביתו הרגילו במידת החסד עד כדי מסירות נפש, וכמו שלוט מסר נפשו על הכנסת אורחים כשהמלאכים באו לביתו, וכל זה למד לוט מאברהם שהלך עמו.

ומצד שני אנו רואים, שהקב"ה לא ייחד את הדיבור עם אברהם מפני שלוט היה עמו, וגם אמר אי אפשר לא באברהם ולא באלקין.

אלא שתרבותו היתה דת לרוח הזמן... וגם צירף והוסיף לתיק הדתות דבר שלא ירש מאביו - אהבת ארץ ישראל!... והוסיף גם את אהבת ישראל והלך לקירוב אחים, ולהשפיע על סדום ולהחזירם למוטב - תוך כדי ההתקרבות אליהם, ככל האנשים העושים גשר בין דתיים לחילוניים, וזהו שכתוב "וגם ללוט ההולך את אברהם היה וגו'" לוט הולך ליד הדת, ולא עם הדת, ומכיון שסו"ס הלך עם אברהם נדבק בו קצת מדרכו של אברהם.

So the Midrash tells us: You want to know what Avraham was? You want to know the secret of his greatness? You want to know his particular genius? You want to know how the whole chapter of the world known as Avraham started? The answer lies in the pasuk in Koheles: "Chachmah, wisdom, gives more strength to the wise man than the ten rulers who were in the city."

Avraham's greatness was in his relationship to *chachmah*, which was so intense, so powerful, so ... honest ... that he became fused with it. When he perceived the great knowledge of the existence of a master of the Universe, he didn't just say, "Well, I know this

now. It's a nice thing, a nice thought, quite inspiring actually. Someday, I'll think some more about it. Someday, I may even do something about it." That kind of lackadaisical attitude had no place in Avraham's scheme of things. That's not who Avraham was. "Wisdom gives strength ..." Avraham's knowledge consumed him, and he achieved understanding.

The Sages did not emphasize Avraham's religiosity or that he did this or that good deed or that he was a *tzaddik*, as the Torah tells us about Noach. That was not his defining characteristic. It was his relationship to *chachmah*. All of us have weaknesses, shortcomings, failures, distortions. We know perfectly well what they are, so why don't we do anything about them? Why don't we change? It's because our relationship to *chachmah* is tenuous and feeble. We may have the knowledge, but we have precious little understanding. We achieve understanding when our knowledge becomes so deep and pervasive that it defines our whole personality. It energizes and directs us. That is where Avraham stood out; it was in the realm of his relationship to *chachmah*.

You take a regular person up into the Swiss Alps and show him the grandeur and magnificence of Hashem's creation, and it takes his breath away. You show him how a baby is born, how the embryo progresses from stage to stage until a little human being is born. You teach him biology and show him all the miraculous processes that are constantly going on inside our bodies every minute of every day. It is beyond incredible. And what will your average person say? He'll probably acknowledge that it is really fascinating, but will he be transformed? Will he turn his life around and seek a new direction? Not likely.

38 But Avraham did. When he perceived the concept of the brilliantly illuminated palace in the desert, his life was never again the same because he went from knowledge to understanding, which leads directly to transformation. That is where he got the strength to be Avraham the *Ivri*, the one who could stand on one side with his own views, opinions and attitudes while the entire world was on the other side with opposite views, opinions and attitudes, and he wouldn't concede to them. Nothing could budge him because he and his knowledge were one.

וכזה יבואר גם המשך הפרשה, דכתיב וילך אברם כאשר דבר אליו ה', פי' שאברהם הלך בדרך ובשיטה הזאת אשר דבר אליו השי"ת, לקיים לך לך מארצך שע"י יגיע להנאתך ולטובתך התענוגים הרוחניים. וילך אתו לוט, היינו כי זה לעומת זה עשה א', וזה שנא' וילך אתו, וכדאי' בספה"ק מאור עינים שלכן אמר אברהם אל לוט כי אנשים אחים אנחנו ובאמת לא היה אלא בן אחיו, דהנה אחו"ל (בר"ר מא, ט) לוט שטוף בזימה היה וכמעשה דבנותיו וכו', והיינו שמדתו היתה כמו של אע"ה חסד ואהבה, אך אצלו היה זו אהבה נפולה שאף היא יצאה ממקור אחד עם מדת אהבה של אברהם, ולכך קראו אנשים אחים אנחנו. והנה א' בזה"ק (ח"א עט:) שלוט הוא היצר הרע, והפי' שיש כמה עניני יצה"ר, יש יצה"ר הנקרא לבן וכמ"ד ארמי אבד אבי, ויש יצה"ר הנקרא עשו וכמבואר במק"א ענינם, וישנו יצה"ר בחי' לוט שענינו עירוב טוב

ורע, שיחד עם זה שהיה שטוף באהבות נפולות של עוה"ו רצה ליהנות גם מרוחניות, והיה חפץ ללכת עם אברהם אבינו כמה שנוגע לעבודת ה'. וכדאי' בבית אברהם בשם הרה"ק מנישכיו ז"ע עה"פ וגם ללוט ההולך את אברם, שענינו כמאה"כ (משלי יג) הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע, שתיבת ורועה היא בו' התבור, מכוון לזה שחפץ ב' הדברים כאחד, להיות הולך עם חכמים וגם ורועה כסילים, שסופו ירוע שע"י הריהו משתבר לגמרי. וזה היה לוט, שהלך עם אברהם בכל מסעיו, אבל גם ורועה כסילים, שכאשר ראה את סדום ואת כל הככר כי כולה משקה הלך עם הרשעים, וכאמור שזו בחי' היצה"ר של לוט עירוב טוב ורע. וע"ו אמר אברהם אל לוט הפרד נא מעלי, כי לא יתכנו ב' הדברים כאחד, להנות מרוחניות יחד עם ההנאה מעוה"ו, שהם היפוך וסתירה בעבודת ה'.

ואח"כ כתיב וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא ענין וראה מן המקום אשר אתה שם צפנה ונגבה וקדמה וימה כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתגנה ולזרעך עד עולם ושמתי את זרעך כעפר הארץ. ש"ל מדוע כתב כאן הלשון ושמתי את זרעך כעפר הארץ, שהרי מצינו בתורה עוד ענינים שנמשלו להם ישראל כוכבי השמים וחול הים, ומה מרומז כאן באומרו עפר הארץ דוקא. והבי' שהקב"ה אמר לאברהם שכדי שיהיה בכחם של זרעך לירש הארץ, ולהשיג הדרגה הראויה של ארץ ישראל שהיא כמ"ד ארץ אשר ה' א' דורש אותה תמיד עיני ה' א' בה, צריך שיהיה להם מדת ההכנעה כעפר הארץ כמדרגתו של אברהם אבינו שאמר ואנכי עפר ואפר, שע"י ושמתי את זרעך כעפר הארץ יוכו לירושת הארץ, וכדאי' (בניצוצי אורות זח"ג קנט:). בפי' ארץ כנען שהיא ארץ לנכנעים, שהנכנעים הם הווכים לירושת הארץ. וכן א' בתורת אבות

האחת: שהצדן הטוב מתערב ונעשה מהול במים הרבה ויאבד טעמו; וממש כמו שיתערב מעט יין טוב וחזק במים הרבה ומה גם במים סרוחים — יאבד טעמו. כן גם ברוחניות: אם גם אינה נראית ההשתנות שחלה ולא נרגשת בטעם, אבל כן הוא, שלא יעמוד טעמו בו. — ועוד שנית: והוא מה שרע עוד מזה, כי ע"י שיתעררו הכחות למצא בו התועלת לתשוקתם הם, ימצא אח"כ כי טוב לפניו לעזוב דרך זה באשר לתועלתם הם יותר קרובה הנאתם בפעולות אחרות, שהם היפך הטוב. ועל כן על האדם לראות — חזו עיקר העבודה — לעשות ההפך הגדולה הזאת כפי האפשר וכולי האי ואולי. אולם, אם לא ישתדל האדם להיות נזהר, הנה עלול הוא ליפול בפח היצר גם בהיותו מתחיל לצעוד בדרך היותר טוב והיותר קדוש. — אנכי כבר ראיתי בימי חיי, איש אחד שהפליא את כל היראים בדמיונו העז ורצונו לעשות למען התורה וקדושת שמו יתברך. האיש איש קטן, משולל כשרון ועני מדוכא, ולעני אין כל כי אם לבו הטוב ומרץ עצום ומסירות נפש, ובוהו פעל מראשיתו הרבה מאד עד אשר כמעט נתחוללה תקופה חדשה בעולם התורה על ידו. אולם אח"כ שנעשה בעל כח גדול, ונמסר תחת ידו הן רב ע"י התקרבותו לעשיר וצדיק שכל אשר לו נתן לידו כמעט והפקידו על אוצרותיו — רק אז נפסקה התנועה לתורה, וכמעט לא פעל מאומה או מעט מאד לתורה ולעבודת ה', כי אם נאחז בסבך מסחרים שונים ולא עוד אלא שחפצו ה' להפיק תועלת גדולה לעצמו, אף כי גם בזה ה' שמץ לשם שמים, אבל נפל הרבה מאד ממדרגתו. תחת אשר לפי הטבע, בשעה שהאדם מרגיל עצמו לטוב, הנה כח זה מתפתח יותר אצלו, והדבר מתבאר בזה שדברנו.

הנה מצינו בחז"ל (מדרש רבה שמות פרשה כ' ד"ה "ומשה היה") שאין הקב"ה מעלה את האדם לגדולה עד שכוחו בדברים קטנים, שהנה בחנו ה' למשה רבנו ולדוד המלך ברעיית הצאן לכדוק את מדת רחמנותם, ואז העלם להנהיג את ישראל, כי לא יהא ערך למעלה למעשיהם גם כמשה רבנו שזכה וזיכה את הרבים, וגם כדוד המלך שהנהיג את ישראל במלוכה כיאות אם לא שפנימיותו שווה לחיצוניותו ותוכו ככרו להיות באמת גם בפנימיותו רחמן ואיש חסד באמת גם כלפי בהמות.

והנה כיוצא בזה מצינו בחזקיה המלך (סנהדרין צ"ד ע"א) שהקהיל קהילות בישראל לתורה, נעץ חרב בבית המדרש שכל מי אשר לא יעסוק בתורה ינעץ בחרב, היש זכוי רבים גדול מזה, וכשנמצא בו חסרון בעצמו על שלא אמר שירה לפני ה' על מפלת סנחריב - ביקש הקב"ה לעשותו משיח ולא עשהו בשביל כך, כי נמצא חסרון בזכות פנימיותו לפי ערכו ולפי ערך תפקידו של משיח בעם ישראל.

אם הדברים אמורים מאז ומתמיד על אחת כמה וכמה לדורנו דור של חיצוניות מפוארה, אולם הפנימיות דלה היא מאד, הלשם שמים באמת - יקר המציאות הוא כהיום, והסיבה לכך כי אנו בשפלות הדורות ונתמעטו להלכבות, ומאידיך הנסיגות הנם בתוקף בכמות ובאיכות, כך שקשה היא מאד העבודה הפנימית, ולא ככדורות הקודמים, שהנסיגות הם פחות והמוחין היו בגדלות יותר הרי שהיה יותר בנקל ללשט את הלב מפניות זרות, אולם היום שהנסיגות קשים וכבדים, והמוחין קטנים בנקל האדם מתבלבל מכל פניה וכבר מסיתה את לבו לנתב כוונתו אחריה ולעזוב את התכלית שהיא לשרת את ה' ולעובדו באמת, ומעוות דרכו לכוון במעשהו למצוא חן בעיני פלוני המביט עליו או בעיני אחר שיתכן וישיג ממנו איזה פרנסה.

האדם בתוך ביתו - והרי מי יודע ומי רואהו - קורות ביתו בלבד מעידים עליו על אמיתותו, כל תפילה כל ברכה שמשקיע בה האדם כוונתו ומרצו לכוון בה ולהתבונן בה, כל שעה ושעה שחוטף האדם לעסק בתורה באמת לשם ה' יקרה היא למאד לחיקון האדם בפרט ולחיקון העולם בכללות לקרב את הזמן המיוחל - ימי התיקון שבהם יבוא העולם על תכליתו, כי אז תרבה הדעת לדעת את ה' באמת ובשלימות, אולם עתה שהזמן הוא זמן של חושך בו נפעל עיקר הפעולה הנרצית והתכליתית בגילוי הדעת שמגלה האדם בדעתו את ה' לעובדו באמת, וכל פרט קטן היום חשוב הוא למאד אחר שהחושך היום כפול ועבה שלא היה כמותו מעולם, וכפי אשר יעמול האדם על פנימיותו היום כן יזכה לעתיד שיביהק ויאיר בו אור ה'.

אלא כיון שכל הליכתו של לוט אחרי אברהם היתה במטרה פסולה. כדי לירש את ממונו של אברהם, על כן לא השפיע עליו כלום, וכאשר לא הספיק לו המקום היה מוכן לפרוש ממנו בשביל בצע כסף. רואים מכאן לימוד נפלא. יכול אדם לעשות מעשים נפלאים ולפרוש מכל תאוות עוה"ז, אולם אם מחשבתו כל עמו, לא ישפיע עליו כלום, ובעת אשר יעמוד בנסיון יפול עד שאול תחתית.

ביס מאמר ה דרך

ב. הנסיון - מבחן לפנימיות עובד ה'

למדנו מכאן לימוד גדול ויסודי על חובת האדם בעולמו, ומה ה' דורש מהאדם, והוא פנימיות העבודה ולא חיצוניות גרידא.

יכול להיות אדם משכנע גדול, איש חסד לרבים, איש ארגון המקהיל קהילות ברבים לתורה ולתפילה, תחת ידו מוסדות וישיבות או ארגוני חסד למיניהם, אולם עדיין אין זה אבן בוחן של זכות פנימיותו של זה, כי יתכן שאדם זה עדיין מקולקל במדותיו שהקנאה התאוה הכבוד והכעס עדיין שולטים בו,

ואף אם מעשיו שעושה אינם לשם ממון וכבוד, אלא להגדיל שם ה', אפשר שכוונתו ככך להגדיל זכויותיו אצל הבורא לזכות במעשים גדולים ועצומים אלו להחשב צדיק אצל הבורא, אולם אין לא-ל ידו לשנות את פנימיותו שלו. אין בכוחו לכבוש את תאוותיו ולשבור את מדותיו הרעות, ומסתפק ומתנחם הוא בכך שחרר הוא על צדקותם של אחרים ומזניח הוא בשביל כך את עצמו מלהיות חרד על צדקותו שלו עצמו.

לא קשה להיות עובד ה' בחיצוניות, ואפילו למסור נפש ולמות עבור קדושת ה' לא כל כך קשה הדבר כמו שישבר האדם את מדותיו הרעות ויכבוש את תאוותיו ורצונותיו וישעבד את פנימיותו לה', ויהפוך את פנימיותו לזכה וטהורה יותר.

וזאת דורש הקב"ה מהאדם - "רחמנא ליבא בעי" (סנהדרין ק"ו ע"א), ונאמר (דה"א כח, ט): "כי כל לבבות דורש ה'".

ולשם זכות הפנימיות נצרך הנסיגות, הנסיגות המה המבחן האמיתי למידת אהבת ה' לבוראו, הנסיגות מוכיחים לאדם לראות בבירור את דרגתו האמיתית, ובאיזה מידה של זכות וטהור עושה הוא את מעשיו בזיכוי הרבים, ובהקהלת קהילות ברבים לתורה ולמצוות, כי זה העיקר אצל הבורא. שיטתו האדם את פנימיותו בתיקון המידות וכבישת התאוות, כי אז יודע שמעשה זיכוי הרבים שלו נעשה באמת לשם ה' ללא פניות של כסף או כבוד, ואדריבא חפץ הוא שיתעלה שם ה' ממנו או מאחרים באותה מדה, ואם שם ה' מתעלה על ידי אחרים אינו רואה בהם כמתחרים, ואף כשמצליחים המה יותר ממנו.